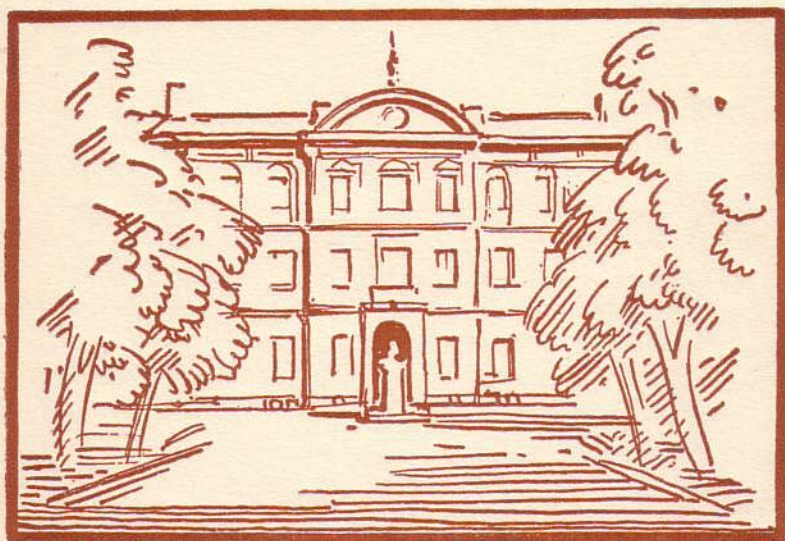

Gamla Falkamrater

ARVID JOHANSSON

MIDSOMMARAFTONEN förra året bortgick Föreningen Gamla Falukamraters förste ordförande, professor Arvid Johansson.

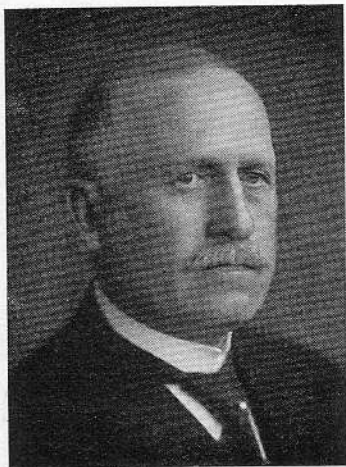
Karl Arvid Johansson föddes i By socken i Dalarna den 17 september 1870. Fadern var bergsmannen och häradsdomaren i Fornby, Anders Johansson, en framstående och i bygden mycket betrodd man. Till gården hörde andelar i gruva, hytta och smedja enligt dåtida bruk, och då Arvid tidigt fick följa sin fader till dessa ställen och dessutom kunde besöka det närbelägna Horndals järnverk, insöp han tidigt den kärlek till järnhanteringen, som han behöll livet igenom.

Våren 1889 avlade Arvid Johansson studentexamen vid Falu högre allmänna läroverk, vilket han tillhörde sedan 1881, och omedelbart därpå genomgick han Tekniska Högskolans 4-åriga avdelning för metallurgi och hyttkonst. Som nybliven bergsingeniör kvarstannade han där ett par år såsom assistent åt professor Wiborgh, varvid han bland annat hade att verkställa vissa undersökningar angående olika järnmalmers reducerbarhet. Efter en kortare tid såsom ritare och konstruktör vid Hofors Bruk, kom han 1896 till Sandvikens Jernverk, där han verkade som chef för verkets metallurgiska avdelning till 1918, då han kallades till förste innehavare av den nyinrättade professuren i hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling vid Tekniska Högskolan.

Högt begåvad fick Arvid Johansson vid Sandviken, vårt lands kanske allra främsta kvalitetsstålverk, rikt tillfälle att genom metodiska rön föra hanteringen framåt, samtidigt som han erhöll den stora erfarenhet han sedermera kunde meddela senare tiders studerande vid Bergshögskolan. Även såsom författare av tekniska uppsatser inom sitt ämnesområde gjorde sig Arvid Johansson så bemärkt,

att han 1928 utsågs till ledare av Jernkontorets tekniska forskningsverksamhet och till huvudredaktör för Jernkontorets Annaler, varmed han lämnade professuren.

Sedan 1930 även Jernkontorets överingenjör blev det honom tyvärr ej förunnat att så länge fortsätta den verksamhet, som så starkt intresserade honom. Ett inre, plågsamt lidande, mot vilket han höll

Professor Arvid Johansson.

sig uppe i det längsta, nedbröt till slut hans krafter. Arvid Johansson efterlämnar maka, född Göransson, samt trenne barn, som antagit släktnamnet Forne. Av yttre utmärkelser som kommit Arvid Johansson till del, må nämnas ledamotskap av Ingenjörsvetenskapsakademien samt av Jernkontoret dess Rinmanmedalj i guld, vilken är att anse såsom mycket förnämlig.

Arvid Johansson kvarlämnar minnet av en synnerligen gedigen och präktig personlighet. Han verkade kanske väl allvarig, men han var dock mycket sällskaplig och deltog gärna i föreningslivet. Han var på sin tid

ledare för Tekniska Föreningen i Gävle och under en tid vice ordförande i Svenska Teknologföreningen. Då Föreningen Gamla Falukamrater bildades och utsåg honom till sin förste ordförande, ställde han sig välvilligt till förfogande trots övrigt krävande arbete. Hans kärlek till den gamla hembygden Dalarna och till dess gamla läroverk i Falun var levande och stark. Under hans hand utformades föreningens första arbetsuppgifter och genomfördes bland annat resandet av minnesvården å gamle rektor Dahlbäcks grav å Kopparbergs församlings nya kyrkogård vid Falun. Föreningen Gamla Falukamrater skall städse minnas Arvid Johansson såsom den gode ledaren och kamraten, som den gode vännen, i vilken intet svek fanns.

Hj. D.

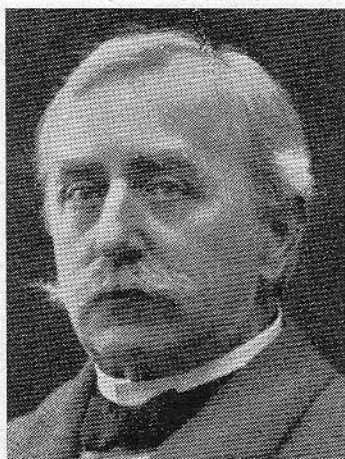
TVÅ HEDERSLEDAMÖTER, SOM GÅTT BORT

Lördagen den 18 maj 1935 avled i Stockholm fil. jubeldoktor Gustaf Meyer.

M. var född i Åmål den 17 maj 1848 av handl. August Meyer och hans maka Maria Fryxell. Efter studier vid Örebro läroverk blev han student i Uppsala 1867, där han bedrev språkliga och litteraturhistoriska studier och promoverades till fil. doktor 1875. Han tjänstgjorde som c. o. amanuens i riksarkivet 1875—79 och började samtidigt sin lärarebana vid Stockholms lyceum och Östermalms läroverk. 1889 blev han läroverksadjunkt i Falun. Vid denna tjänst förblev han till 1914, då han återflyttade till huvudstaden.

Dr Meyer omhänderhade på sin tid en betydelsefull uppgift för svensk litteratur, i det han åren 1877—82 redigerade de av honom grundade »Litterärt album» och »Album för litteratur och konst», i vilka författare som Viktor Rydberg, Carl Snoilsky, C. D. af Wirsén och Edv. Bäckström för första gången offentliggjorde flera av sina märkligaste dikter. Han framträdde även själv som lyriker med en 1881 utkommen samling.

Inom pressen har han utövat en livlig verksamhet bl. a. genom redaktörskap i Tidning för idrott tillsammans med V. G. Balck och som tillfällig medarbetare i åtskilliga Stockholmstidningar.

Fil. D:r G. Meyer.

Den 22 februari 1936 rycktes ännu en av våra hedersledamöter bort. F. d. rektor Ernst Sundberg avled nämligen denna dag i Falun.

Axel Abraham Robert Ernst Sundberg var född i Säbrå, Ångermanland, den 26 nov. 1859. Föräldrarna voro ombudsmannen C. Sundberg och Hel. Katarina Luhr. Studierna vid Härnösands läroverk avslutades med mogenhetsexamen 1879, varefter S. 1880 blev student i Uppsala. Fil. kand. blev han 1882, fil. lic. 1885. På en gradualavhandling om rotationskroppars hydrodynamik disputerade han 1887 och blev följande år fil. dr samt utnämndes redan samma år till lektor i Falun och kvarstod i denna befattning till 1925, då han erhöll avsked med pension. Under åren 1907—1918 var han läroverkets rektor.

I det kommunala livet i Falun intog rektor Sundberg under många år en framskjuten ställning. Från 1899 tillhörde han under 19 år stadsfullmäktige och var under många år ledamot och ordförande i drätselkammaren. Han var ledamot av skolråd och lasarettsdirektion, landstingsman m. m. En med åren tilltagande dövhet tvang honom dock att lämna sina kommunala uppdrag liksom också rektorsämbetet.

De bortgångna lärarna representerade två motsatta pedagogtyper.

Meyer var den borne lyrikern, som sökte väcka ungdomens blick för livets skönhetsvärden och odla dess känsla för stil och form. Hans minnen från de glada studentåren voro alltjämt friska och sällan var han svårbedd, när någon av hans gullgossar bad honom berätta eller recitera någon av sina egna eller andras dikter. Måhända blevo de faktiska kunskaperna lidande på dessa utflykter utanför kursplanens ram, men med åren inser man, att kunskapsmeddelandet icke är allt i pedagogens uppgift, och blir alltmera benägen att uppskatta just det, som man fått utanför skolestadgan. Därför kommer Doktor Meyers ljusa minne att länge leva bland Gamla Falukamrater.

Rektor Sundberg var den praktiska verklighetsmänniskan. Hans pedagogiska strävan gick främst ut på att giva sina elever den insikt i de exakta vetenskaperna, som kunde sätta dem i stånd att självständigt arbeta vidare. Hans klara huvud och metodiska framställningskonst gjorde honom till en ovanligt skicklig lärare. Många äro

de forna elever, som tacksamt erkänna de fruktbärande impulser, de mottagit under hans ledning. Sträng var han, men också omutligt rättvis. Mycket fordrade han av arbete och såg även till att den för arbete ovillige icke slingrade sig undan — för mången en nyttig läxa för livet. Med dessa sina personliga egenskaper var han som klippt och skuren till ledare för ett läroverk. Tyvärr blev dock hans rektors-tid av ganska kort varaktighet.

Hur olika de båda bortgångna än voro varandra, hade de dock *ett* gemensamt: intresset för sina elever — ett intresse, som följde de gamla falupojkarna, sedan de för länge sedan lämnat sin skola.

Rektor Ernst Sundberg.

1. Det nya läroverket.

I Falu läroverks ännu oskrivna historia kommer säkerligen den 7 september 1935 att bilda epok. Denna dag invigdes nämligen de nya lokaler, varmed Falu stad gav sin tribut åt en modern tids krav på högre medborgerlig bildning.

Sedan statsmakterna år 1858 beslutat, att ett läroverk skulle inrättas i Falun, uppfördes under åren 1864—66 den första byggnaden för ändamålet. Till kostnaden, 190,000 riksdaler silvermynt, bidrogo staten och staden, landstinget, stadens sparbank och — utskänkningsbolaget.

Genom utvidgningar och påbyggnader av det första läroverkshuset sökte man tillgodose de nya anspråk, som en rastlös utveckling på såväl vetenskapens som undervisningens område gjorde alltmer ofrånkomliga. Karaktären av provisorium och improvisorium hos dessa förbättringar var dock ganska tydlig, och den genom 1927 års skolreform nyinrättade skolstyrelsen fann sig stå inför ett problem, som fordrade en generell lösning. Oförskräckt satte den dock in sina krafter på den förelagda uppgiften, vandrade de många och långa utredningarnas törnbeströdda stig och hade 1933 kommit så långt, att drätselkammaren den 10 juli godkände ett av stadsarkitekt Erik Lundgren utarbetat förslag till läroverkets tidsenliga restaurering. Den 14 september samma år beslutade stadsfullmäktige, som i samband med skolreformen åtagit sig byggnadsskyldigheten, att för en kostnad av 226,000 kr. uppföra ett gymnastikhus och för 396,000 kr. bygga ett institutionshus samt vidtaga nödiga ändringar i det gamla läroverkshuset. Erforderliga medel skulle erhållas genom ett 40-årigt amorteringsslån å 622,000 kr., varav regeringen från anslaget till kom-

munala beredskapsarbeten lämnat ett under 5 år räntefritt lån på 196,000 kr.

För byggnadsplanens genomförande tillsatte stadsfullmäktige en byggnadskommitté med direktör Gösta Frisell som ordförande. Arkitekt blev givetvis förslaget uppskattade Erik Lundgren.

Den 7 sept. 1935 framträdde så Falu gamla läroverk med sina nya ätteläggare. Vi medelålders gentlemän, som ha våra minnen från skolan knutna till den ursprungliga läroverksbyggnaden med sina små flyglar för tillgodoseende av olika fysiska behov, voro nog inte så litet nyfikna på de nya telningarna.

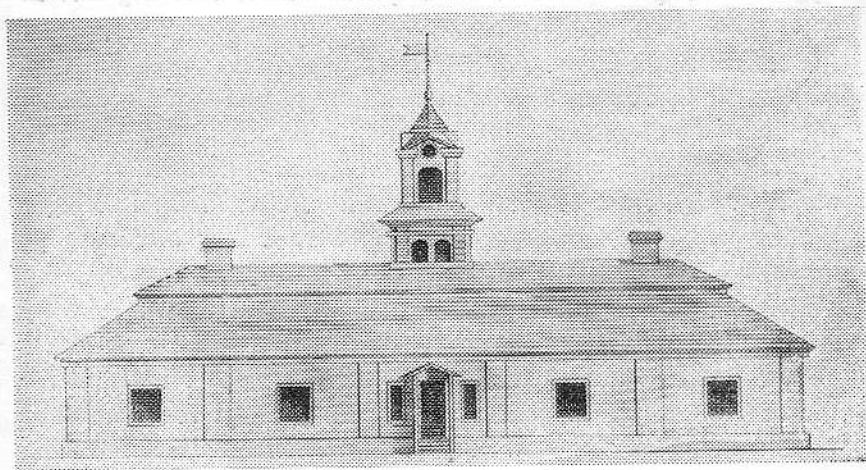
Det har säkerligen inte varit någon lätt uppgift ens för en rutinerad arkitekt att foga samman en så tidsbetonad byggnad som institutionsflygeln med det gamla läroverkshuset. Genom en fyndig sammanbindning, som inte bara tjänar estetiska ändamål utan även praktiskt utnyttjats, flyter det hela lätt och lekande samman. Härtill bidrager givetvis också att huvudbyggnadens mattbruna färg återfinnes på den nya flygelns väggar.

Men kommer man väl inom institutionsflygelns dörrar, märker man skillnaden mellan nytt och gammalt. På nedre botten finner man — utom vaktmästarebostäder — skolkök och frukosttrum för flickor samt slöjd för gossar. Allt är inte färdigt ännu men blir väl så småningom. Här finns också särskilt föreningsrum för eleverna — o tempora, o mores — med bibliotek, flygel och talarstol. En trappa upp ligga institutionerna för fysik och kemi — lärosalar och laboratorier, modernt utrustade med både växelström och likström, dock ännu ej fullt färdiga, rum för enskilt arbete, mörkrum, verkstad o. s. v. Vilken av oss skulle kunnat drömma om något dylikt i seklets begynnelse? Ännu en trappa upp har biologien fått sig tillmätt ett stort, ljus och luftigt utrymme, som erbjuder storartade möjligheter att studera naturen i levande livet. I korridoren bygges just nu under en skimrande vit halvklotformad kupol ett planetarium, litet men gott. På det platta taket av institutionshuset med fri sikt åt alla håll kunna systematiska astronomiska studier bedrivas. Här, 2 tr. upp, finns också en skrivsal med praktiska bord och bläckstall, från elevernas synpunkt troligen den enda mörka fläcken i den ljusa tavlan.

Genom den förut nämnda sammanbindningen kommer man från institutionshuset över till gamla huvudbyggnaden. Här har kemikum

gjorts om till musiksäl, rektorsexpeditionen utökats, lärarna ha fått läs- och konferensrum, och lärarinnorna, det nya inslaget i kollegiet, ha sitt eget privata rum. Geografien har fått ökat utrymme, teckningsundervisningen bättre tillgodosetts o. s. v. Det är faktiskt omöjligt att hålla reda på allt det nya, som kommit till.

Det nya gymnastikhuset, som ligger i nordöstra hörnet av skolk-parken och något skilt från skolkomplexet i övrigt, är avgjort mera funkisbetonat än institutionshuset vad exteriören beträffar. Dess

Den äldsta kända läroverksbyggnaden.

ljusröda färg sticker av mot det övriga, men på grund av sitt läge blir det en institution för sig och stör på intet sätt intrycket av huvudbyggnaden. Gymnastiksalen är helt enkelt storslagen, försedd med allt vad till modern fysisk fostran hör. Dess storlek är imponerande. Den kan också genom järnridå delas i två salar och tillåter härigenom samtidig gymnastik för både gossar och flickor.

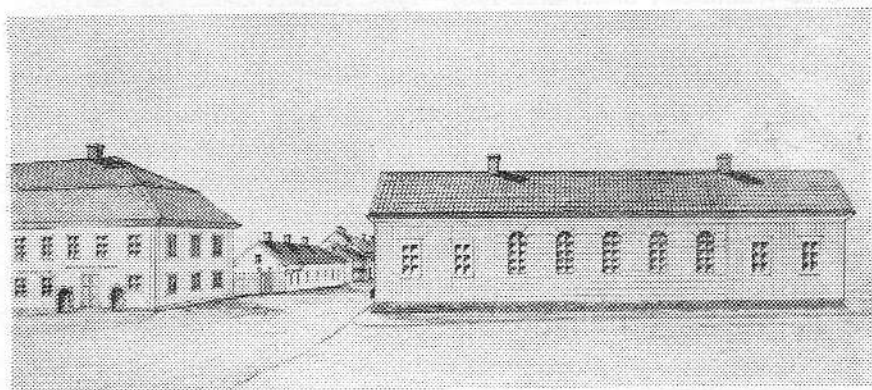
När man passerat genom alla dessa institutioner av olika slag är det inte utan, att man känner en viss avund vid jämförelsen mellan förr och nu. Men denna känsla dämpas snart av glädjen över allt, som en ny tid förstår giva det uppväxande släktet.

2. Invigningen.

Den högtidlighet, med vilken Faluläroverkets nya lokaler invigdes, tog sin början kl. 11 i gymnastikhuset, vars stora sal dagen till ära

smyckats med blommor och flaggor. Längst fram i salen var rest en talarstol, som flankerades av två marskalkar med Dala gymnasistförenings standar.

I salen bänkade sig de omkring 1,200 personer, som bevistade högtidligheten. Bland dessa såg man statsrådet Arthur Engberg, generaldirektör O. Holmdahl, biskop Einar Billing, landshövding Bernhard Eriksson, skolans nuvarande inspektor jämte två förutvarande inspektorer, överstelöjtnant E. O. Frisell och överste E. R. Salvén, och två av läroverkets förutvarande rektorer, lektor Enar Sahlin och rektor Ivar Sefve. Läroverkets lärare och elever jämte en

Trivialskolan som uppfördes 1821—1823.

stor del av de senares föräldrar voro naturligtvis tillstädes. Den mest dominerande delen av publiken utgjordes dock av de många gamla eleverna, de flesta tillhörande Föreningen Gamla Falukamrater, vilka med sin ordförande professor Hj. Dahl i spetsen mött upp för att ägna den gamla skolan sin hyllning på dess stora dag.

Inigningsprogrammet inleddes med en festmarsch, spelad av läroverkets orkester under ledning av musikdir. And. Jobs och hans basfiol. Sedan de församlade unisont sjungit Dalkarlssången, bestogs talarstolen av stadsfullmäktiges ordförande, direktör Gösta Frisell, vilken i egenskap av lokalstyrelsens och byggnadskommitténs ordförande gav en intressant historik över skolans utveckling från trivialskola till samläroverk samt överlämnade de nya lokalerna till läroverket.

Vi återge här det väsentliga av hr Frisells historik.

På Kristine kyrkogård, i hörnet av Kristinegatan och Troztgatan, låg det äldsta läroverkshus, som tillhörde Falu Trivialskola. Det uppfördes på Drottning Kristinas tid och utgjordes av ett anspråkslöst envåningshus, 100 fot långt och 40 fot brett, av trä med brutet tak och torn med ringklocka. År 1780 undergick detta skolhus en större reparation, i det att längs husets långsida anbragtes en lång korridor, kallad gången, med dörrar till de särskilda klassrummen, vilka förändrades med varandra genom i mellanväggarna insatta stora dubbelluckor, som uppslogos vid bönestunderna ävensom vid varje tillfälle då rektor ville tala till hela skolungdomen. I denna skola var Johan Olof Wallin elev under åren 1787—1795. Antalet klasser var då fyra, men tvååriga. Elevantalet i medeltal 125.

Efter mera än 150-årig användning hade skolan så småningom tjänat ut sin tid, och åren 1820—21 byggdes ett nytt skolhus av trä för 4,000 Rdr banco i hörnet av Åsgatan och Kristinegatan (Göteborgsbankens nuvarande tomt), innehållande ett större och sex mindre rum plus en rymlig vind; där uppfördes c:a 30 år senare även ett gymnastikhus.

Dessa byggnader finnas ännu i dag men på andra platser. Läroverkshuset flyttades till hörnet av Svärdsjögatan och Bergmästaregatan och blev Arbetareföreningens lokal i dess ursprungliga skick. Gymnastikhuset blev Dala Fornsal, nu predikolokal, strax öster om järnvägen vid Kristinegatan.

I fortsättningen redogjorde talaren för den nuvarande huvudbyggnadens tillkomst och det nya byggnadsföretagets historia, vilket i det föregående i korthet berörts, samt avslutade sitt tal med följande ord:

Stadsfullmäktiges beslut i läroverkets byggnadsfråga av den 14 sept. 1933, som fattades utan votering, innebar det största på en gång beviljade kommunala anslag, som förekommit i denna stad. Alla önskemål hava väl icke kunnat tillgodoses och om detaljer kunna delade meningar råda. Men enighet torde väl kunna råda därom, att Falu stad nu gjort vad på den ankommer för att skapa goda förutsättningar för att Falu högre allmänna läroverk skall kunna fylla sin utomordentligt viktiga uppgift i undervisningens tjänst.

I förhoppning att så må ske överlämnade tal. å stadens vägnar nyttjanderätten till de nya byggnaderna till läroverket för författningssenlig användning och förvaltning.

Falu stads varmaste välgångsönskningar följa Läroverkets arbete i dess nyordnade hem.

Läroverkets orkester utförde La gavotte inconnue av Marchaud, varefter rektor Anders Vikar mottog de nya lokalerna och tackade för gåvan med följande ord.

Även i vår tid med dess stora tekniska och ekonomiska tillgångar är ett läroverksbygge ett ofantligt företag.

Det är därför begripligt, om ett samhälle tvekar inför uppgiften. Redan

Gamla gymnastikhuset, nu rivet.

svårigheten att beräkna utrymmesbehovet, inte bara för stunden utan för framtiden, vållar betänksamhet. Organisatoriska förändringar inom skolväsendet, sociala och ekonomiska förskjutningar utgöra härvidlag faktorer av stor och svårbedömlig räckvidd. Och så har vi år efter år måst ge oss till tåls med svåra förhållanden — liksom för övrigt många andra läroverk i vårt land — men när man ansåg sig kunna överblicka utrymmesbehovet, såvitt detta överhuvud är möjligt, så tvekade ej staden utan skred beslutsamt till verket. Vi vilja ock med tacksamhet erkänna, att läroverkets önskemål ifråga om de nya lokalerna mötts med fullkomlig förståelse. Jag tror mig visserligen kunna försäkra, att ingenting begärts, som inte ansetts verkligen nödvändigt, men vad vi då önskat, har vi också fått.

Ett särskilt tack har jag att i detta sammanhang framföra, nämligen till Falu Elektriska Belysnings Aktiebolag, som genom ett frikostigt anslag gjort

det möjligt att förse de naturvetenskapliga institutionerna med fullt modern elektrisk instrumentering, vartill medel ej kunde göras tillgängliga från annat håll.

När nu ett samhälle har fått ett välutrustat, fullständigt läroverk, så är det angeläget att det blir rätt brukat. Det betyder framför allt, att läroverket bör begagnas av sådan ungdom, för vilken den av läroverket meddelade utbildningen passar. För att detta skall bli möjligt, bör varje läroverkssamhälle bereda tillfälle till likvärdig praktisk utbildning på realskolans åldersstadium. Det är vidare önskvärt att flickor på samma villkor som läroverksungdom erhålla tillträde till den för många av dessa särskilt avpassade examensfria skolform, som representeras av vårt svenska flickläroverk i dess beprövade men samtidigt moderniserade utformning det fått i den kommunala flickskolan. Om detta sker, så få de skiftande begåvningsstyperna bland ungdomen en för dem lämpad utbildning. Endast så kan man slippa ifrån tungt och oändamålsenligt arbetande läroverk och tillförsäkra läroverken avsedd funktionsduglighet inom gränserna för deras förmåga. Det torde också vara det rationella sättet att göra läroverksbyggnaderna tillräckliga för en längre framtid.

Men vi skulle önska, att det inte begärs för mycket av läroverken. Vår ungdom befinner sig ju alltså i regel under 20-årsåldern, liksom på den tid då våra lärdomsskolor hette elementarläroverk och avsågo att meddela kunskapens elementer och den mänskliga förmågan att lära kan ju omöjligen ha ökats. Fackhögskolorna ha nu trängt så långt ner i gymnasierna med sina krav på specialstudier, att det synes omöjligt att gå längre utan att spränga gymnasiet. Om kravet ytterligen ökas, måste det bli högskolornas tur att ta på sig sin del av bördan. Vi, som äro satta att tjäna läroverken, vilja emellertid nu pröva den gällande organisationen och söka avvinna den bästa möjliga resultat. Men om man i årtionden stått i direkt och ständig beröring med våra läroverk såsom lärjunge och lärare, så är man inte böjd för att räkna organisationsformen som det under alla förhållanden väsentligaste. Organisationen kan förändras, gamla bildningsideal förvittra och ersättas av nya, som kräva skolans uppmärksamhet och omvårdnad, men vad som än händer kommer vi väl alltså att som förut hålla våra lärjunge-skaror till ordnat och jämnt arbete och låta dem erfara arbetets ära och lön, alltså kommer läroverken att enligt sin särskilda lag, låt vara kanske stundom opersonligt och strävt, söka fostra sin ungdom till insikt om sanningen och till aktning för det rätta. Och även om inom intellektets och moralens värld lagen om energiens oförstörbarhet är giltig, så kan vi vara förvissade om att i alla fall arbetets summa skall oavkortad och tillräckligt stor komma de unga till godo.

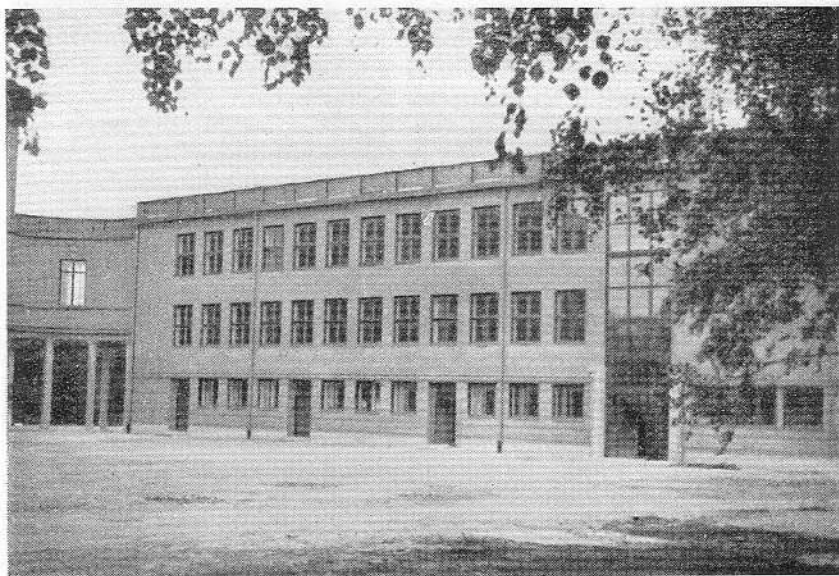
Under uttalande av förhoppningen, att detta läroverk skall visa sig i stand att allt framgent göra vår ungdom de tjänster som skäligen kunna begäras, anhöll tal. till sist, att hr statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet behagade förklara läroverkets nya byggnader invigda för sitt ändamål.

Statsrådet Engberg tog därefter till orda och höll invigningstalet,

som formade sig till ett programtal, vilket blivit föremål för både ros och ris inom pedagogernas krets. En stor kunglig kommitté har redan tillsatts för en närmare utformning av de idéer, statsrådet vid detta tillfälle framförde. Här följer hans tal in extenso.

Mina damer och herrar!

Först en hjärtlig lyckönskan till Falu stad, kringliggande bygd, lärare, lärjungar, föräldrar och målsmän till att nu ha fått detta läroverk så omgestaltat, att det i yttre måtto fullt motsvarar alla rimliga anspråk och gör rätt-

Institutionsbyggnaden.

visa åt utvecklingens krav. Det är förvisso en betydelsefull sak, att en läroanstalt även rent tekniskt möjliggör att på ändamålsenligaste sätt ordna undervisningen.

Men för mer än alla dylika utanverk är och förblir den anda, som uppbär och präglar skolans inre arbete. Inga än så präktiga och ändamålsenliga yttre anordningar kunna ersätta densamma. Ty icke det som för ögonen är, ger kraften, värmen och ljuset i skolans liv. De källor, som här spela, tillhöra det osynligas värld, och de upprinna alldeles oberoende av alla tekniska utanverk. Finnas de icke, så blir skolans arbete mekaniskt, tomt och själlöst. Trevnaden viker. Allt blir grått och vardagligt.

Jag läste en gång en historia om en uppfinnare, som skapat en mekanisk människa. Den skulle utföra alla mänskliga rörelser och den kunde till och

med tala. Men den hade ingen själ. Och en vacker dag uppvaktade den sin skapare med bönen: »Giv mig en själ!» Den goda uppfinnaren kunde icke villfara maskinmänniskans önskan. Det låg utanför hans förmåga. Men han blev icke maskinmänniskan kvitt. Hon förföljde honom överallt och bragte honom till förtvivlan genom sin envisa bön: »Giv mig en själ!».

Det lider intet tvivel att vad vårt undervisningsväsen främst av allt behöver är en kår av verkligt levande och av sin stora uppgift besjälade och hänförda människor. Pedagogiken är en konst. Men konst kommer av kunna och allt kunnande förutsätter allvarligt och grundligt arbete. Och är det så — jag höll på att säga lyckligtvis — att det värdefullaste är icke det som innefattas i begreppet konst, utan det som man har oberoende av allt kunnande. En målare må arbeta hur tråget som helst och driva sitt kunnande hur långt som helst, saknar han detta som är livet och anden bakom och under allt kunnande, så blir hans verk ändå ofullgånget. Kunna är ett, levandegöra och skapa ett annat. Och om det är sant, att på alla områden av mänsklig verksamhet det finns maskinmänniskor, som tigga: »Giv mig en själ!», så är det också sant, att förekomsten av dylika är minst önskvärd på skolans område. Detta därför att skolan i så utomordentlig och enastående grad tar hand om och formar det uppväxande släktet. Ingenstädes finns det starkare skäl att hävda grundsatsen: Endast det bästa är gott nog. Det heter: vad hjälper det en människa att hon vinner hela världen men tar skada till sin själ? Det kan också sägas: vad båta alla yttre laboratorier, därest de unga generationer, som där få sin utbildning, icke gripas och fångslas av den levande anden?

Kort och gott: lärarutbildningen och lärareurvalet äro spörsmål av fullständigt avgörande betydelse. Sanningen är, att vi i detta stycke ha ofantligt mycket att göra, innan vi ha rätt att berömma oss själva. Det är icke att anklaga eller förebrå, därest man säger, att det stora flertalet lärare valt sin bana, icke på grund av någon inre kallelse och böjelse för pedagogens uppgift, utan rätt och slätt på grund av tvånget att överhuvud få en plats i samhället, bärning och utkomst. Det är tyvärr endast ett mindertal som välja lärarbanan därför att de ha anlag för och lust att göra de ungas undervisning till sin livsuppgift. Att utsäga detta är endast att utsäga det som är. Skulden ligger icke hos lärarna själva. Den ligger enligt min övertygelse i den allmänna likgiltigheten för en nygestaltning av hithörande förhållanden. Jag vill begagna detta tillfälle för att öppet och klart hävda, att den viktigaste undervisningsreformen här i landet måste bli att skapa en lärarutbildning, som i största möjliga utsträckning innebär ett naturligt urval och samtidigt bättre anpassar kompetensen efter skolans faktiska behov.

Tag t. ex. utbildningen av våra läroverkslärare. Den består av två huvuddelar: en teoretisk och en praktisk. Först inhämtas kunskapsstoffet. Sedan och avslutningsvis inhämtas själva undervisningskonsten. Detta innebär, att man väljer lärarens kall och liksom kröner detta sitt val med en avlagd ämbetsexamen, innan man ens själv har en aning om, huruvida och i vad mån man duger till pedagog. Jag tvekar icke att beteckna denna tingens ordning såsom högst betänkligt. Det kan icke vara rimligt och riktigt att en

ung människa med stora ekonomiska uppoffringar och i de flesta fall skuldsättning, teoretiskt rustar sig för en uppgift utan att före studiernas avslutning äga vitsord om sin lämplighet för densamma. Sunda förnuftet säger, att det praktiskt taget undantagslöst är för sent att överväga och rusta sig för en ny levnadsbana, sedan man under ett lustrum tagit sikte på och skaffat sig kunskaper med tanke på en helt annan bana. Det måste enligt min mening göras ett mycket allvarligt försök att redan från högskolestudiernas början pröva och bedöma studenternas anlag och fallenhet för det pedagogiska värvet och med ledning härav träffa ett naturligt urval. Jag är

Nya gymnastikhuset.

den förste att medge, att problemet hör till de allra svåraste och vanligaste. Men det måste icke förty lösas, därest våra läroverk skola kunna fylla sin uppgift.

I detta sammanhang förtjänar det måhända att påpekas, att en närmare kännedom mellan högskolor och läroverk är av behovet påkallat. Även om det är sant att universiteten genom censorsinstitutioner ha en viss kännning med läroverkens tillstånd och behov, så är det tyvärr icke mindre sant, att de högskoleprofessorer inom filosofiska fakulteten som visa aktivt intresse för läroverkens angelägenheter, äro mycket få. Det skulle enligt min övertygelse vara i högsta grad gagneligt, om mellan dem, som ombesörja läroverksläraarnas teoretiska utbildning, och läroverken själva skapades ett ständigt samarbete med utbyte av erfarenheter, uppslag och rön. De filosofiska fakulteternas uppgift att utbilda för lärarbanan är så betydelsefull och makt-

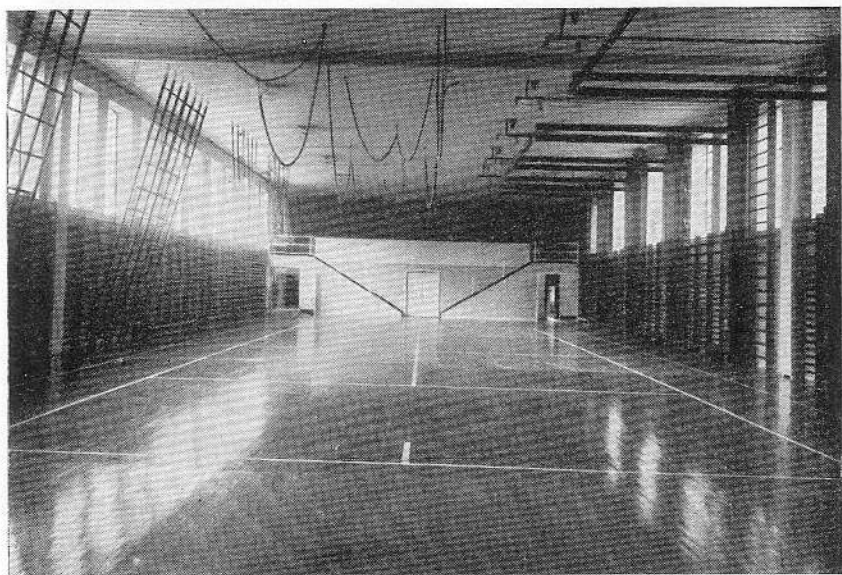
påliggande, att ett dylikt samarbete redan i och för sig vore motiverat. Men det blir dubbelt viktigt, därest kravet på en ändamålsenlig lärarkompetens skärpes. Det är gott och väl med de gällande bestämmelserna om olika ämneskombinationer i filosofisk ämbetsexamen. Det må emellertid icke förglömmas, att det mellan de olika ämnena finns vissa skarvar, som måste utfyllas, därest läraren i sin praktiska uppgift skall kunna riktigt tillgodose skolans faktiska behov. Den teoretiska utbildningen vid högskolorna ger icke den utfyllnad och avrundning man skulle önska. Lärarens bildningstyp blir, med andra ord, något för ojämn, kanske alltför specialiserad och avgränsad. Ämbetsexamen var måhända på sin tid ett framsteg, men jag har en känsla av, att den på något sätt mekaniserats och att det kunde förtjäna tagas under övervägande, att den modifierades till bättre överensstämmelse med skolundervisningens eget liv.

Jag tror icke att man gör den nuvarande lärargenerationen orätt, om man påstår att den på grund av de större studiekostnaderna och den hårda konkurrensen tvingats till ett ur allmänbildningens synpunkt skadligt hetsarbete under universitetsåren. Det har gällt att med minsta möjliga skuldsättning och på kortast möjliga tid komma ut i kampen för tillvaron och skapa sig ställning och inkomster. En äldre generation lärare var måhända i det stycket lyckligare lottad.

Det har sagts många elaka och fula ord om överliggare. Det kan emellertid icke hjälpas, att bland dessa s. k. överliggare, som ändock så småningom nådde sin bestämmelse och införlivades med ämbetsmannakåren, det fanns en aktningvärd fond av livserfarenhet, mångsidig bildning och andlig mognad. De hade gunås icke gjort sig någon brådskas vid universiteten. De kunde påräkna att i sinom tid få en anställning. De togo därför saken lugnt och studerade utan hets och jäkt. Men de hade också tid för eftertanke och framförallt för den studentikosa diskussionen i matlag, nationer och föreningar, en diskussion, där deras insikter i olika riktningar utökades och deras omdöme tuktades och skolades. Denna karaktär hos deras studiegång var förvisso betydelsefull för deras kommande pedagogiska gärning. Som lektorer och adjunkter ha de i många fall kunnat fullgöra sin gärning med något av denna andliga auktoritet, som har och måst ha andra och djupare förutsättningar än de snävt avgränsade fackinsikterna. Tiden har emellertid ridit denna typ förbi. Livet har i själva verket brutaliserats. Kampen om och för brödbiten, trängseln på de s. k. intellektuella banorna, allt har samverkat till att åt universitetsstudierna ge en starkare forcering. Jag befarar emellertid att skolan blivit lidande härpå och jag tror, att vi ha anledning till eftersinnande. Läroverkslärarnas utbildningsproblem kan enligt sakens natur icke förbli oberört av utvecklingen. Och liksom alla skolreformer, de må vara större eller mindre, äro att betrakta som led i en fortgående anpassning efter verkligheten, så är också detta problem till sin natur dynamiskt. Det kan alltså icke få någon slutgiltig lösning. Det som emellertid är uppnåeligt är en bättre anpassning efter de faktiska förhållandena själva.

Efter statsrådets tal sjöngs unisont svenska psalmen 631:1—2.

Ett livligt uppmärksammat inslag i invigningsprogrammet var det högtidliga överlämnandet av fyra gåvor, som föreningen Gamla Falukamrater skänkt till sin gamla skola. Gåvorna utgjordes av porträtt i olja av tre av skolans förutvarande rektorer, nämligen C. J. Dahlbäck, numera avliden, och Ivar Sefve, nu rektor i Göteborg, båda dessa målade av konstnären Hans Johansson, samt av lektor Enar Sahlin, Stockholm, den senare målad av konstnären Sam Uhrdin.

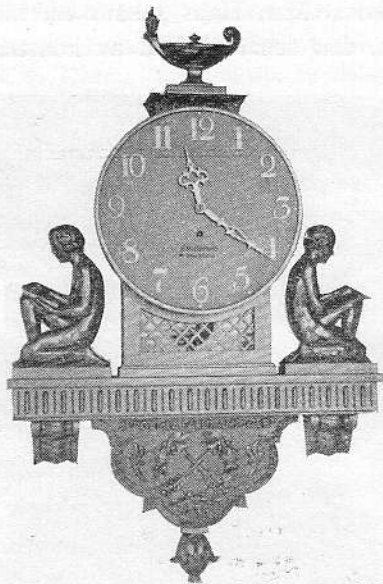
Nya gymnastikhuset, interiör.

Den fjärde gåvan utgjordes av en vacker pendyl, avsedd att liksom rektorsporträtten pryda läroverkets aula.

De värdefulla gåvorna, som redan vid invigningens början uppsatts på väggen i salens östra kortsida och sålunda kunde beskådas — och beundras — av hela församlingen, överlämnades av föreningens ordförande professor Hj. O. Dahl, vilken beledsagade dem med ett anförande, vari han bringade Falu högre allmänna läroverk en varm hyllning från forna elever.

Rektor Vikar framförde läroverkets tack för gåvorna samt meddelade i samband därmed, att skolan av en f. d. elev, provinsialläkare Axel Johansson, Vetlanda, fått mottaga ett belopp på 2,000 kr. till en stipendiefond.

Invigningshögtidligheten avslutades av biskop Einar Billing, vilken utvecklade innebörden av bibelordet »Kärleken har sin glädje i sanningen» och tillämpade detta på undervisning och uppfostran, var-efter gemensamt sjöngs psalm 3:7.

Pendylen.

3. Gamla Falukamraters gästabad.

Det var ett djärvt men lyckligt beslut av Gamla Falukamraters styrelse att förlägga föreningens höstsammankomst till Falun på skolans märkesdag. Styrelsen hade icke skytt någon möda, när det gällde att trumma samman så många av kamraterna, att föreningen skulle kunna framträda i sin gamla skolstad under så imponerande former som möjligt. Den hade också vidtagit sådana åtgärder, att en resa till Falun icke skulle bli avskräckande för de fjärran boende kamraterna. Sålunda hade genom den energiske kassaförvaltarens försorg ordnats med extra sovvnagsförbindelse Stockholm—Falun och detta till extra billigt pris.

Det gästabad, varmed Föreningen Gamla Falukamrater firade sin sammankomst, blev dagens klimax.

Ett stort antal hedersgäster hade inbjudits, bland dem statsrådet

Engberg, biskop Billing, landshövding Eriksson, generaldirektör Holmdahl, V.-Dala nations inspektor professor H. S. Nyberg, föreningens hedersledamöter, läroverkets rektor, stadsfullmäktiges ordförande dir. Frisell, borgmästare Geete, kontraktsprosten dr Ekström, representanter för andra myndigheter m. fl.

Det var alltså en representativ samling middagsgäster på Grand och en av de största banketter, som någonsin ägt rum i staden. Inalles deltog i densamma inemot 250 personer, vilka vid halv 7-tiden sutto bänkade i stora festsalen i väntan på att statsråd, biskop, landshövding och de andra honoratiores skulle intaga sina platser vid honnörsbordet. Föreningen Gamla Falukamraters medlemmar med damer — bortåt 200 personer utgjorde det största inslaget i den stora skaran, och bland dem märktes en hel del »män i staten» och i det offentliga livet framträdande personer — ingen nämnd och ingen glömd — som i Falu högre allmänna läroverk fått grunden lagd till sin framgång i livet på olika områden.

Professor Hj. Dahl.

Vid honnörsbordet presiderade föreningens ordförande professor Hj. O. Dahl, som till höger hade statsrådet och biskopen och till vänster landshövdingen och generaldirektören.

Föreningens klubbmästare, direktör Bertel Linder, Stockholm, hälsade med några få ord gästerna välkomna, och en stund därefter — redan vid soppan, ty talen trängdes med varandra — höll värden, professor Dahl det egentliga välkomsttalet, som formade sig till en hyllning åt det gamla kära läroverket. Detta ägnades ett fyrfaldigt leve.

Rektor Vikar svarade med ett tal, vari han å skolans vägnar tackade för hyllningen, för gåvorna och för den oförgätliga insats, som föreningen gjort i invigningsfesten. Han kvitterade de forna elevernas hyllning med ett välförtjänt beröm åt föreningen Gamla Falukamrater, som i fråga om kamratanda, minnesgodhet och sammanhållning torde söka sin like. Leve Gamla Falukamrater!

Västmanland-Dala nations tack till föreningen frambars av nations inspektor professor Nyberg, som därtill knöt några reflexioner angående förhållanden mellan läroverken och universiteten nu och i gången tid. Han sade sig kunna försäkra, att universitetsmännen hysa stort förtroende för läroverkens arbete. I 99 fall av 100 ljuga icke skolbetygen, ty läroverkslärarna förstå i allmänhet mycket väl att bedöma sina alumner. Ansvaret för denna bedömning ansåg tal. ligga bäst där det f. n. ligger.

Å V.-Dala nations vägnar önskade han Falu läroverk lycka och framgång även i kommande tid och höjde till sist ett fyrfaldigt leve för skolan.

Föreningens vice ordf. bankassör Karl Magnus Erlandsson ytttrade några berömmande ord om de konstnärer, som skapat de av föreningen till skolan överlämnade gåvorna. Ritningarna till pendylen ha gjorts av bildhuggare Oscar Malmberg, Stockholm, och teckningslärare Ruben Hellman, Falun. Figurerna på sidan av klockan ha skulpterats av Olle Hård, Floda, och urverket utförts av urmakare Linderöth, Stockholm. Rektorsporträtten ha som förut nämnts utförts av konstnärerna Hans Johansson och Sam Uhrdin. Det råder endast en mening om att alla gjort sin sak bra.

Klubbmästaren »ropade därefter upp» de jubilerande årgångarna studenter, som uppskjutit sina jubileumssammankomster till i höst för att dessa skulle sammanfalla med invigningsfesten. Det var icke mindre än sex årgångar som jubilerade och de hade bänkat sig klassvis i salen. Den äldsta representerade årgången, 1880, räknade en man närvarande, nämligen förre landsfiskal J. Tellander i Rättvik. Därefter kom 1885 med tre närvarande vitmössor, 1895 likaledes tre, 1900 åtta, 1905 sju, och 1910 tio. Klubbmästaren höjde ett leve för jubilarerna, och å dessas vägnar svarade postdirektör Th. Wennqvist, Göteborg, med ett delvis skämtsamt delvis lyriskt anförande, vari han erinrade om gamla tider och i målande ord tecknade bilden av gamla lärare och rektorer. Aktuarien Adolf Aminoff, Stockholm, höll ett trevligt versifierat tal för damerna, tolkande ett gymnasisthjärtas känslor för Valhallas grymma väsen.

Ett flertal telegram hade anlänt under dagens lopp och de föredrogos nu av klubbmästarna. Bland gratulanterna märktes de forna läroverksgossarna generaldir. Granholm, major Sven Ramström, Ystad, kapten Gustaf Lund vid Jämtlands fältjägarbatal, telegrafkom-

missarie Sten Tigerström, Skövde, m. fl. En telegrafisk lyckönskan till Falu läroverk frambars även av samrealskolor och kommunala mellanskolor i länet.

25-årsjubilaren fil. mag. Josef Kyhle, Sigtuna, sjöng med klangfull och välskolad röst »Lindagulls krona» av Nordqvist.

När Svea rikets ecklesiastikminister skulle tacka för maten, började han med att berätta en historia om vad ärkebiskop Söderblom skrev när han skulle tacka Albert Engström för en ikon, som han fått i present. Nathan skrev till Albert: »Det kom oförhappandes, sa' käringen, när hon kom till himmelriket». Lika oförhappandes kom, menade ecklesiastikministern, inbjudningen till Gamla Falu Kamraters fest. Nu voro alla synpunkter uttömda, så att statsrådet inte visste vad han skulle säga, men hur det var fann han på råd. Han framhöll de svenska gymnasiernas betydelse för den svenska kulturen och bildningen och ägnade till sist, såsom balsam på det sår, som han eventuellt råkat slå hos lärarna genom ett programtal på förmiddagen om det bristfälliga lärareurvalet, en varm och uppriktig hyllning åt lärarna för deras betydelsefulla gärning i det tysta.

Denna dag har varit en upplevelse för mig, fortsatte tal. Jag har haft en känsla av att här i dalametropolen klappar Dalarnas hjärta på ett alldeles särskilt sätt. Han utbringade slutligen ett leve för fosterlandet — »det gemensamma, som förenar oss alla, den skuta, i vilken vi alla segla». Efter dessa vackra ord uppstämades »Du gamla du fria».

En ömsom högtidlig, ömsom gemytlig stämning vilade över den minnesrika festmåltiden. Föreningens goda sångarkrafter bidrogo då och då med en körsång, som födde ädla känslor och skänkte fläkt åt samvaron. Det efterföljande samkvämet fortgick så några timmar, och man tog sig emellanåt en svängom i blå salongen.

Så var denna märkeliga dag till ända. Det rädde endast *en* mening om att dagen varit god, och förtjänsten härför har i hög grad vår förenings styrelse. Redaktionen tar sig friheten att frambära kamraternas tack.

FÖRENINGEN HYLLAR DE GAMLA LÄRARNA

I samband med Föreningen Gamla Falukamraters falubesök förekom på lördagen ett par högtidligheter på begravningsplatsen vid Hästberg och Norslund. På den förra griftegården samlades ett antal föreningsmedlemmar, bland vilka märktes de tre rektorerna Sahlin, Sefve och Vikar för att hylla rektor C. J. Dahlbäcks minne. Vid rektor Dahlbäcks grav höll professor Dahl ett kort tal.

— Det är nu andra gången vi samlas här vid vår käre rektor Dahlbäcks grav, yttrade tal. bl. a. Första gången var när vi avtäckte denna gravvård. Efter att ha erinrat om rektor Dahlbäcks person och gärning nedlade professor Dahl en vacker krans med band i de svenska färgerna. Härpå sjöngs unisont »Jag går mot döden var jag går» och så avslutades minnesstunden med att rektor Sahlin läste »Fader vår».

På begravningsplatsen vid Norslund samlades medlemmarna vid Läroverkets gravplats, där bl. a. adjunkterna Granquist och Bärzell äro begravda. Även här höll professor Dahl ett kort tal samt nedlade en krans.

På söndagsförmiddagen uppvaktade en deputation från Föreningen Gamla Falukamrater, bestående av dess styrelse jämte ett par övriga medlemmar, ett par f. d. lärare vid Falu högre allmänna läroverk, nämligen adjunkten Oskar Skog och lektor A. E. Westholm. Professor Dahl bragte den förstnämnde de forna elevernas hälsning och hyllning, och en liknande hedersbetygelse framfördes till lektor Westholm av riksbankskassör K. M. Erlandsson.

NÅGRA ORD OM VÅR FÖRENING OCH DESS 15-ÅRIGA TILLVARO

Då jag år 1914 flyttade till Stockholm från Skåne efter att i nära 2½ år varit skild från mitt kära Dalarna, hyste jag en stilla förhoppning, att i Kungl. Huvudstaden skulle existera en sammanslutning av f. d. elever vid Falu Högre Allmänna läroverk. Så var emellertid ej fallet. Något initiativ från min sida i och för bildandet av en sådan sammanslutning kunde ju ej framkomma. Jag var för ung, min ställning i samhället för ringa och min bekantskap med i Stockholm boende för saken nödvändiga »pampar» för liten. Jag fick stilla min längtan efter Dalatonerna med den klena trösten, att jag nu åtminstone var många, många mil närmare min födelsebygd, mitt kära barndomshem i Torsångs gamla prostgård, mitt Falun med sina skolminnen och oförgätligt glada ungdomsdagar.

Som alltid i Dalarnas historia kom till slut initiativet från Siljansbygden. Den djärve och oförvägne Rättviksmasen, Grosshandl. Vilken Vilkenson sände i januari år 1920 ut kallelse till så gott som alla i Stockholm boende »Falupojkar». I både humoristiska och varma ordalag inbjöd han samtliga till möte å Restaurang Kronprinsen den 31 januari i och för diskussion om bildandet av en kamratförening av f. d. elever vid Falu Högre Allm. Läroverk. Inemot 50 st. hörsammade kallelsen. Enhälligt beslöts att bilda en kamratförening. En interimsstyrelse utsågs bestående av:

Professor Arvid Johansson, ordförande,
Musikdirektör Patrik Vretblad,
Hovrättsrådet Sam. Ström,
Revisor K. M. Erlandsson samt
Grosshandl. Vilken Vilkenson.

Huru jag kunde komma med i den styrelsen är mig i denna dag en fullkomlig gåta. Jag har något svagt minne av, att Vilkenson som

merit för mig uppgav, att jag hade en mycket duktig bror i Göteborg. Där ser man åter ett bevis på, huru vid tillsättningar av »viktiga poster» i Sveriges Rike förbindelser betyda mycket om också kanske icke allt.

Redan i maj samma år hade interimsstyrelsen utarbetat förslag till stadgar för Föreningen Gamla Falukamrater. Vid konstituerande sammanträde å Stallmästaregården den 20 maj antogs dessa stadgar och förrättades val av styrelse. Förutom ovannämnda interimsstyrelse valdes:

Bankdirektör Lennart Hansson,
Kapten C. O. Lönnqvist och
Bankir Bror Bredberg.

Vid detta och näst följande sammanträde invaldes de första hedersledamöterna i vår förening »nämneligen»:

Fil. D:r Gustaf Meyer,
Lektor Erik Staaff,
Läroverksadj. K. A. Karlinder,
Lektor Ernst Sundberg,
Lektor E. Billengren samt
Doktor Oscar Skog.

Sedermåra hava invalts:

Rektor Enar Sahlin,
Rektor I. Sefve,
Landshövding B. Eriksson samt
Läroverksadj. G. A. Rudin.

Föreningens medlemsantal utgjorde efter konstituerande sammanträdet 110 st. och var redan vid årets slut 236 st. En rätt bra frammarsch, om man också tar i betraktande, att medlemmar värvats från övriga delar av Sverige och ej enbart från Stockholm. Av ett visst intresse är kanske även återgivandet av § 7 ur protokollet av den 4 dec. 1920:

»Ordföranden meddelade, att vid samkväm efter föreningens sammanträde å Stallmästaregården den 20 maj innevarande år *dels* insamlats 200 kr., som vid sista vårterminens avslutning utdelats såsom stipendium vid Falu h. a. läroverk, *dels ock* till läroverkets rektor, på förslag av ingenjör Gunnar Bergström, avsänts ett så

lydande telegram: 'Falu skolpojkar av alla studiegenerationer från 1864, samlade till bildande av Föreningen Gamla Falukamrater i Stockholm, anhålla genom Eder såsom nuvarande styresman för Falu högre allmänna läroverk få framföra vårt tack till läroverket för den skatt av kunskap och uppfostran, skolynglingen kanske ej alltid värderade, men som livet lärt oss skatta som vår dyrbaraste egendom.' Tillika uppläste ordföranden en från läroverkets rektor, Doktor Ivar Sefve, ingången skrivelse, däri till föreningen framförts läroverkets och rektorns varma tack för såväl de till stipendium avsedda 200 kronorna, som det särskilt för lärarne så glädjande och uppmuntrande telegrammet.»

En förenings bestånd och utveckling är ju i hög grad beroende av vilka som innehava ordförande- och sekreterareposterna. Det visade sig genast att vi i Arvid Johansson fått rätt mannen på ordförandeposten. Hans stora intresse för föreningen, hans varma kärlek till vårt Dalom, hans klara förstånd och utpräglade rättskänsla voro tillgångar, som behövdes för vår nystartade kamratförening. Vår förste sekreterare Vilken Vilken, av vilken vi hoppats så mycket flyttade tyvärr efter några år ifrån Stockholm, en kanske bidragande orsak till att vår förening under några år utvisade någon tillbakagång i medlemsantalet.

Redan på konstituerande sammanträdet hade vår ordförande väckt förslag om startandet av en insamling i och för resande av en gravvård på vår gamla rektor Carl Jonas Dahlbäcks grav. Förslaget motogs med allmänt bifall. Styrelsen fick sedan i uppdrag att ordna saken. Den 16 dec. 1922 hade över kr. 1,400:— influtit till berörda ändamål, och förslag till gravvård även antagits. Den 3 juni 1923 skedde avtäckningen av den vackra minnesvården. Efter denna högtidlighet samlades cirka 100 st. »Gamla Falukamrater» till vårstämman och festmiddag på Kullen. Vad angår talet vid avtäckningen och festens förlopp hänvisar jag till vår publikation, aprilnumret 1924. Mina bestående intryck från den 3 juni 1923 äro värdighet och högtidlighet, en varm kärlek till vår ärorika, vår vackra hembygd och vårt fria Sverige. Ett minne för livet.

Ären ha förrunnit! Vi ha stått sörjande och fyllda av tacksamhet vid vår förste ordförandes grav. Vi ha avnjutit våra sammanträden under presidium av Kommerserådet Karl Sidenvall och sedan Professor Hjalmar Dahl, båda två värdiga efterträdare på ordförande-

posten. Vi ha sjungit våra dalasånger, vi ha utbytt minnen från skol- och uppväxttiden i den gamla staden vid koppargruvan, och vi ha känt vår Förenings upplyftande och livgivande egenskaper.

Till Er, som ännu saknas i »Föreningen Gamla Falukamrater» riktar jag en varm vädjan: Kom till oss, vi vilja bjuda er på Idunas äpplen. De skola göra er unga på nytt. Så unga, att ni kunna lägga av er livets tillkämpade värdighet och åter inträda i Falupojkarnas krets.

K. M. E.

S K O L M I N N E N

PÅ uppmaning av redaktören för denna förnämliga publikation har jag lovat bidra med några skolhistorier från min skoltid vid Falu Högre Allmänna Läroverk. En del av historierna har jag muntligen föredragit vid Falukamraternas första sammanträde 1935.

Den yngre generationen torde i regel icke äga kännedom om de lärare, vilka komma att figurera i följande historier, varför en kortfattad karakteristik beträffande desamma kommer att lämnas.

Historierna äro hämtade ur minnesanteckningar, d. v. s. autentiska och icke fabulerade.

»Gubben.»

Lärare i kemi och biologi, erkänd vetenskapsman, något föråldrad undervisningsmetod, utpräglat sinne för antipati och sympati beträffande sina elever, gott patriarkaliskt handlag med eleverna, drastiskt uttryckssätt, stort original, kvinnohatare, hedersman.

»Gubben» uttryckte sitt största förakt för okunnighet genom att »loska», uttytt, kraftig harskling med åtföljande spottning.

Prästsonen J. B., vilken av någon anledning tydligen icke ansåg metallens silver kemi äga för honom vare sig större eller mindre betydelse, kom fram till tavlan för att medelst formel åskådliggöra det kemiska förloppet vid behandling av silver (Ag) med salpetersyra (som på denna tid skrevs HONO_2).

Efter lång tvekan blev resultatet

Undertecknad fick då av någon oförklarlig anledning »formelknäppen» och loskade. »Gubben» tittade på mig med outgrundliga

ögon, varefter kom på hans drastiska sätt: »Dä va' bra han loskade, slapp ja'».

Jubel i klassen, B. tog sudden, strök ut och satte sig.

Gubben ansåg den klass, jag tillhörde, skicklig i kemi, varför han under lektionerna tillät oss vissa friheter, vilka av andra lärare utan tvekan genast ofelbart skulle medfört varning eller anmärkning.

»Gubben» använde en pappkartong på vilken han gjorde »streckor» när någon tog sig allt för stora friheter. Koefficienten för varning var »3 streckor». Koefficienten känd av eleverna. Likmätigt den hedersman, »Gubben» i själ och hjärta var, gav han sista varningen före tillåtet maximum av »streckor». Exempel: »A., två streckor». En lektion hade omkr. 50 % fått sista varningen och vid lektionens slut föll »Gubbens» ord som följer.

»Dä va' rysligt va' klassen va' bråki i da.»

Påföljden blev den, att klassen efter klassamråd beslöt att under nästa lektion visa sin bästa sida beträffande ej mindre kunskaper än även ordning.

»Gubben» syntes under lektionens gång bliva alltmer grubblande. Vid lektionens slut kom förklaringen.

»Klassen ska va som vanligt, i da va dä tråkigt.»

Ynglingen S. fick en tillrättavisning av »Gubben», blev stött, vilket han jämväl tydligt visade. »Gubben» fortsatte lektionen till synes utan att taga någon hänsyn till S:s demonstration.

Mitt under lektionen och utan föregående varning kom från »Gubben».

»S. är lika finskänslig som påvens hovfröken — om han hade nån.»

Ynglingen H:s kunskaper i visst fall ansågs böra belönas såväl med »loska» som något muntligt från »Gubbens» sida. H. var lång till växten. »Gubbens» i ord uttryckta missnöje blev: »Han är lika dummer som han är långer, och långer ä' han fasligt».

Vacker omskrivning!

»Gubben» höll styvt på, att det föreskrivna antalet växter skulle insamlas av eleverna.

Ynglingen E., som på grund av sjömansliv under sommaren icke lyckats taga mer än en tredjedel av föreskrivet antal, förstod att underbetyget i botanik var givet, men som han var en spjuver beslöt han att sälja sig dyrt, därigenom att han ville dels pröva Linnés flora, dels »Gubbens» kunskaper däri.

För den skull tillverkade han av det tagna materialet växter det tredubbla genom sammansättning. Gummiremsorna dolde väl fogarna mellan de olika växtdelarna.

E. inlämnade med troskyldig min växterna under förklaring, att han lyckats sätta namn på så och så många växter men icke lyckats identifiera de övriga, vilka sannolikt vore några bastarder.

»Gubben» blev intresserad och fördjupade sig tydligen i grundligt vetenskapligt studium av dessa växter. Efter omkring 14 dagar sade »Gubben» till E.: »Dä va underliga växter han fått tag i».

Lösningen på gåtan fick emellertid »Gubben» några dagar senare. Sannolikt hade någon gummiremsa lossnat. »Gubbens» slutord i saken blev kortfattat i det endast ordet »lymmel» kom över hans läppar. »Gubben» ansåg härefter E. vara analfabet beträffande biologi med påföljd att E. icke besvarades med frågor i ämnet. Någon gång fick man dock höra: »Att fråga E. är inte värt, han kan ingenting».

E. var emellertid skicklig i kemi, varför det vid vårterminen, då intet underbetyg fick förekomma för uppflyttning i nästa klass, blev kohandel mellan »Gubben» och E.!

E. fick välja, antingen högt betyg i kemi och underkänt i biologi, eller sänkt i kemi och godkänt i biologi. E. valde naturligtvis det sistnämnda alternativet.

Metallen magnesium demonstrerades och en burk med magnesium i trådform gick runt klassen. Helt plötsligt kraftigt sken i bakre bänkraden. »Gubben» såg skenet och anade argan list. Ynglingen E. misstänktes men försvarade sig och framkastade möjligheten av att någon lyst med ficklampa.

Förklaringen mottogs emellertid icke av »Gubben», som talade och sade: »Dä va nån som brände magnesium». När den kringvandrande burken återvände till »Gubben» konstaterade han även att innehållet hade förminskats.

»Klassen får köpa igen de brända.»

Detta ägde rum till en mängd av c:a 100 gånger av det förbrukade.

Omkring två månader senare, då klassen utmärkt sig för synnerligen goda kunskaper vid ett repetitionsförhör, sade »Gubben»: »I da kunde klassen bra och då ni ä intresserade för bränning av magnesium, ska jag bränna av litet». Därefter tog »Gubben» c:a 1 dm. magnesiumtråd, höll upp den och tände på.

»Så här ser det ut när den bränns fritt i luften och ej i skymundan i bänken», föllö hans ord.

En något slokörad klass — och mest slokörad den förste brännaren — lämnade den lektionen.

»Blaffen.»

Lärare i matematik, god lärare, kunde ej säga »r», vilket ljud blev »j», humorist, spydig, styv viraspelare, hedersman.

»Blaffen» sade till klassen: »Häj äj någja som ha sinne föj matematik, spela vija, blij ni ändå bättje.»

Någon tid efteråt fick E., vilken tillhörde dem som började spela vira, fråga på läxan, som han inte kunde.

»Blaffen»: »Koj s i hejans namn, nu haj E. inte läst på det bittejsta gjand».

E:s svar: »Nej, jag har spelat vira».

Under studentexamen inträffade följande.

Förut omnämnde E., vilken hade sinne för matematik, hade lyckats mycket bra med de skriftliga proven.

Dagen före muntan träffade »Blaffen» E. och utlät sig med en humoristisk glimt i ögat: »Det äj inte tilljäckligt att klaja skjivningajna bja, man måste även säga något i muntliga examen, läs på litet till i mojgon.»

Morgondagen kom och censorn, som genomgått E:s skrivning gav E. en uppgift att lösa. Uppgiften beredde E. ingen svårighet, isynnerhet som E. sett densamma som tävlingsuppgift i en matematisk tidskrift.

»Blaffen» kunde emellertid icke vara tyst utan sade halvhögt för sig själv: »Koj s sån tuj, inte få fjågan på nåt som stäj i boken.»

»Blaffen» återlämnade i 6:2 realmatematiskskrivningarna med följande prolog.

»Någja äj mycke bja (motsvarande betyg A), någja bja (a), någja mindje bja (AB och Ba), någja enkla (B) och sedan kommej P. Den mest ocivilisejade negej sägej inte daddel daddel utan två dadd-laj, men P. skjivej daddel, daddel. I övjigt äj P:s skjivning meja ett kåseji, än en matematisk skjivning.»

I fjärde klassen hade ynglingen B. vid julterminens slut fått betyget C i matematik. B. tyckte emellertid, att betyget var väl lågt varför han beslöt fråga »Blaffen» om orsaken till betyget.

B. hemsökte »Blaffen», framförde sitt ärende och fick följande dräpande svar: »Det äj så enkelt, så enkelt, betyget-D äj numeja bojttaget».

Ljuv tröst.

Wesley.

NÄR KVINNAN GJORDE ENTRÉ I FALU LÄROVERK

AR 1924 är ett betydelsefullt år i Falu läroverks historia. Då gjorde nämligen kvinnan sin entré i läroverket. Det var en epok, som sannerligen icke gick spårlöst förbi, det minnas förvisso de, som då voro med. En alldeles särskild spänning beredde det oss skolynglingar vid tanken på, hur våra gamla sträva och i många avseenden originella lärare skulle komma att ta det hårda slaget.

Enligt vad jag nu minns, förändrade de sig just icke mycket. De hade hunnit över den period i livet, då kvinnans uppträdande på vädjobanan förmår omskapa och nydana, och de fortsatte sin undervisning som om ingenting hänt. Om man undantager en del yngre lärare, som uppträdde påfallande ridderligt mot det s. k. svaga könet, måste jag säga, att lärarkåren i gemen icke förändrades mycket av den betydelsefulla reformen.

Verkningarna av densamma visade sig däremot så mycket starkare bland lärjungarna, som a priori ansågo det som ett skändligt helgerån att släppa in flickor i den gamla, högst manligt betonade läroanstalten. Denna uppfattning tog sig särskilt demonstrativa uttryck i vår gamla och traditionsmättade gymnasistförening, där man från början tänkte stävja all inblandning från flickornas sida. Bidragen i Galder fingo en övervägande manlig klang och stämnings- och kärlekslyriken ersattes omedelbart med långa, kärva och utmanande epos till manlighetens ära.

Som bekant fingo flickorna i början endast tillträde till gymnasiet, och detta ansågs som en stor vinst. Genom att icke låta dem upptagas i gymnasistföreningen hoppades man skapa en sådan känsla av vantrivsel och otrevnad bland de stackars flickorna, att de snart

nog frivilligt skulle ge upp och bli ett varnande exempel för dem, som ämnade göra intrång på det manligas domäner.

Men striden fick ett ganska kort förlopp. Den enhälliga opinionen inom gymnastföreningen blev så småningom allt mindre enhällig, och snart hade man kommit så långt att flickorna förklarades berättigade att komma med i föreningen. I de gamla traditionsmättade kärleksmåltiderna fingo de dock icke deltaga! Det var ett heligt förbehåll, som har laga kraft än i dag.

Det vore frestande att berätta litet mera om flickornas utveckling inom gymnastföreningen, men jag vill i stället här berätta en annan liten episod, som jag tycker förtjänar återgivas i detta sammanhang.

Det var i en av de lägre ringarna hösten 1924. Allmänna uppropet hade just ägt rum och på vägen till klassrummet höjde man höga jubelrop, som för en gångs skull icke uppmärksammades av den mycket påpasslige och fruktade rektor Sefve, över att vår klass sluppit undan kvinnligt påhäng. Med nästan överdådig glädje förhävde vi oss över parallellklassen, som begåvats med två stycken.

I samma ögonblick inträder emellertid den blide och fine lektor Nordenstam, klassföreståndaren, i sällskap med — en ung blond dam. Jag skall aldrig glömma den skräck, som spred sig i leden. Också vi hade fått en flicka i klassen! Vilken nesa! Dock resignerade vi naturligtvis snart inför detta beklagliga faktum. I stället koncentrerade sig vår uppmärksamhet på var lektorn tänkte placera den unga damen i klassen. Lyckligtvis fanns det en bänk, framför alla de övriga, och där fick hon taga plats.

Några dagar gingo och det visade sig så småningom, att orsaken till olustkänslan inför den nya klasskamraten hade sin verkliga rot i manlig blyghet. Ingen tordes säga ett ord till flickan. På rasterna vågade vi aldrig titta åt henne. Det var gymnastiser vid Falu läroverk 1924 det! Vid uppställningen till morgonbön härskade faktiskt skräckstämning vid tanken på olycksödet att komma på samma bänk som klassens enda kvinna.

Jag skall aldrig glömma den olycka, som hände mig ungefär en vecka efter terminens början. Av viss anledning önskade jag sitta så långt fram i klassen som möjligt. Jag framställde därför en vädjan till vår gamle klassföreståndare härom, och i sin välvilja placerade han mig — bredvid den unga damen. Jag vill inte återgiva de själsliga lidanden, som jag då genomgick. Hur många »grattis» och

vänligt ironiska axelklappningar jag då fick mottaga av mina kamrater skall jag sent glömma. Efter personligt besök hos den gamle lektorn, där jag omtalade min själsnöd fick jag dock flytta till en annan bänk. Jag hade då magrat åtskilliga kilo och företedde anblicken av en bruten ung man. Efter omplaceringen tog jag mig dock högst väsentligt och resultatet av studierna blev ett helt annat, vilket den gamle lektorn med en viss förvåning konstaterade.

Denna lilla episod är belysande för hurudan stämningen var, när kvinnan gjorde sin entré i Falu läroverk. Jag har konfererat med många av mina gamla kamrater och de gå i godo för att min lilla tidsbild från Falu läroverk 1924 är fullt sanningsenlig och icke överdriven.

Tempora mutantur . . .

Torwig.

B O R D S V I S A

Vid Föreningen Gamla Falukamraters middag den 7 sept. 1935

(Mel.: »Vintern rasat . . .»)

*Falu skola på oss alla kallat
oss elever ifrån forna dar.
Hör, hitåt! Vid ropet blodet svallat,
så vårt hjärta annat val ej har.
Ja, hitåt vi dragit gamla kamrater
att vårt hjärtas hyllning skolan ge,
där vi knogat har för »Billon» och »Pater»,
där ock gamla Rektors bild vi se.*

*Till vår skola, som i dag kantänka,
fått ny, präktig gymnastiklokal,
vi en vacker klocka velat skänka
för dess kära gamla högtidssal.
Må den för det unga släktet ringa
kärlek till vad sant och ädelt är.
Varje timma må det härligt klinga:
»Gosse, gosse, håll din skola kär!»*

*Falupojkar ä' vi allihopa,
som tillsammans taga upp vår sång.
Gamla minnen här nu till oss ropa:
»Minns du, minns du, minns du väl den gång?»
Ungdomstid du fagraste av alla,
vem för dig kan stänga hjärtats dörr?
Ljusa, glada minnen på oss kalla.
Minns den gamla goda tiden förr.*

Falu skola på oss alla kallar
för att viga in en ny lokal,
och vid ropet känslorna de svallar,
så vårt hjärta haft ej annat val.
Dalamän och kullor, allesamman,
som här samlats ha i hundraåttal;
låt oss nu i glädje fröjd och gamman
för vår skola tömma fylld pokal!

A. A.

STYRELSEBERÄTTELSE

Under året har föreningen haft tre sammanträden: årsstämman lördagen den 2 mars, vårfesten torsdagen den 23 maj och högtidssammanträdet lördagen den 7 september.

Vid årssammanträdet höll rektor Ivar Sefve ett intressant föredrag betitlat: »På strövtåg bland bolivianska indianer». Föreningen uttrycker sin tacksamhet till föredragshållaren för hans vänlighet att hålla detta föredrag.

Vårfesten med damer hölls som vanligt på Stallmästaregården under den bästa stämning. Bland de närvarande hedersledamöterna märktes landshövdingen Bernhard Eriksson, som föreningen då för första gången hade nöjet se i sin krets.

Högtidssammanträdet hölls i Falun i samband med återinvigningen av vårt gamla läroverk efter detsammas om- och tillbyggnad. Omkring 150 kamrater från när och fjärran hade hörsammat kallelsen att komma till invigningen. Vid denna, som ägde rum i det nyuppförda gymnastikhuset, överlämnade föreningen till läroverket såsom gåva en konstnärlig pendyl för högtidssalen samt porträtt i olja av rektorerna Dahlbäck, Sahlin och Sefve. Pendylen hade utförts av hovurmakare Linderoth, Stockholm, efter ritningar av bildhuggare G. Malmberg, Stockholm, och teckningslärare Ruben Hellman, Falun. Skärningen hade delvis gjorts av skulptör Olov Hjort, Dala-Floda. Rektor Sahlins porträtt hade målats av konstnären Sam Uhrdin och de båda övriga av föreningens medlem, konstnären Hans Johansson. Efter invigningen och sedan de nya läroverkslokalerna beskådats avhöll föreningen middag med damer på Grand Hotell. Närvarande voro omkring 250 personer. Bland föreningens gäster märktes statsrådet Engberg, landshövding Eriksson, biskop Billing, generaldirektör Holmdahl, rektorerna Sahlin, Sefve och Vikar, lektor Erik Staaft,

stadsfullmäktiges ordförande direktör Gösta Frisell och Västmanland-Dala nations inspektor professor Nyberg. Ett uppmärksammat inslag i festligheterna utgjorde de många studentjubiléer, som förlagts till detta tillfälle. Vid middagen närvaro nämligen studentjubilärer från 1880, 1885, 1895, 1900, 1905, 1910, 1915, 1920 och 1925. Den 8 september uppvaktades lektor Sundberg, doktor Skog och lektor Westholm, som varit förhindrade närvara vid föregående dags festligheter, av föreningens styrelse, som även nedlade kransar å rektor Dahlbäcks grav samt på läroverkets grav på Nya Kyrkogården. Festligheterna i Falun, som livligt uppmärksammades i pressen, komma länge att bevaras i kärt minne hos alla deltagare.

Till Falu Läroverk har under året som vanligt överlämnats 100 kronor att utdelas som stipendium vid vårterminens slut.

Styrelsen har under året haft sex sammanträden.

Bland de förluster föreningen lidit under det gångna året märkes föreningens äldsta hedersledamot filosofie jubeldoktorn Gustaf Meyer.

Antalet medlemmar var vid årets början 174 och vid dess slut 247.

Föreningens inkomster och utgifter under året samt tillgångar per 1 januari 1936 framgår av följande tablå:

Behållning från 1934:

Å sparkasseräkning	4,270:44	
Å postgiro	25:91	
Kontant	6:45	4,302:80

Inkomster:

Influtna medlemsavgifter	1,500:—	
Räntor	65:02	1,565:02
		<u>Summa Kronor 5,867:82</u>

Utgifter:

Stipendium till Falu Läroverk	100:—	
Gåvor till Falu Läroverk	2,400:—	
Diverse omkostnader	1,318:91	3,818:91

Behållning till 1936:

Å sparkasseräkning	2,048:91
--------------------------	----------

Å postgiro	—	
Kontant	—	2,048:91
		Summa Kronor 5,867:82

Understödsfondens inkomster och utgifter under året samt tillgångar per 1 januari 1936 voro:

Behållning från 1934:

Å sparkasseräkning	333:30
Räntor	6:66
Summa Kronor	339:96

Behållning till 1936:

Å sparkasseräkning	339:96
Summa Kronor	339:96

Stockholm den 19 februari 1936.

Hjalmar O. Dahl.

K. M. Erlandsson.

A. Sigurd Litström.

Gustaf Fredenholm.

Bertel Linder.

K. Eriksson.

Carl Svärdström.

Karl Sundberg.

REVISIONSBERÄTTELSE

Undertecknade, som på årsstämman den 2 mars 1935 utsetts att granska Föreningen Gamla Falukamraters räkenskaper och styrelsens förvaltning för år 1935, få härmed efter avslutad revision avgiva följande berättelse:

För fullgörandet av vårt uppdrag hava vi tagit del av protokoll, räkenskaper och andra handlingar, vilka lämna upplysning om Föreningens förvaltning och ekonomi.

Rörande resultatet av Föreningens verksamhet under året samt dess ställning vid årets slut hänvisa vi till styrelseberättelsen.

Därav framgår, att Föreningens inkomster utgjort ..	Kr. 1,565:02
och utgifterna uppgått till	» 3,818:91
Föreningens tillgångar uppgingo den $\frac{1}{1}$ 1935 till	» 4,302:80
och den $\frac{31}{12}$ 1935 till	» 2,048:91
Understödsfondens behållning utgjorde den $\frac{1}{1}$ 1935 ..	» 333:30
och den $\frac{31}{12}$ 1935	» 339:96

Föreningens tillgångar hava under året minskats med Kr. 2,253:89, medan Understödsfonden ökat med Kr. 6:66.

Tillgångarne äro väl placerade i bank och bankböckerna för oss uppvisade. Någon kontant behållning förefinnes ej.

Revisorerna ha i någon mån med beklagande nödgats konstatera, att styrelsen efter högt föredöme sällat sig till millionrullarnes skara. Emellertid önska revisorerna denna gång ej uttala något klander emot styrelsen härför, i det att de betydligt ökade utgifterna stå i samband med den storslagna fest, som anordnades i Falun vid läroverkets återinvigning och varvid storartade gåvor överlämnades. Styrelsen har tydligen på gammal dalahävd resonerat som så, att skall det vara fest, så skall det också vara fest.

Å andra sidan finnes även ett glädjeämne. Revisorerna hava nämligen funnit, att antalet medlemmar i Föreningen år 1935 ökats från 174 till 247 eller med 73 st. Inkomsterna hava även under året ökats med mer än det dubbla i jämförelse med år 1934. Revisorerna föreslå, att Föreningens medlemmar dricka en skål till styrelsens ära med anledning av detta goda resultat.

Räkenskaperna äro förda med reda och ordning och vederbörligen verifierade och revisorerna tillstyrka därför, att årsstämman måtte tacksamt bevilja styrelsen full ansvarsfrihet för 1935 års förvaltning.

Stockholm den 19 februari 1935.

Birger Söderlund.

J. Fernström.

